

מנהג של חנוכה

לא

(יט) אינו בעיר: אינו יכול אירח להשתתף (כ) בפרומה עם בעל הבית כדי שיברך עליו. ואם אשתו מברכת עליו בביתו (כא) אין צריך יותר. ומיד אחר שהדליק ואמר (כב) הנרות הללו כו' כמו שמפירש בא"ח ואשר"י. ואסור להשתמש לאורו לכן מדליקין עוד נר אחר (כג) וזה נקרא שמש. ובליל ראשון מדליק נר אחר מבאן ואילך מסיף והולך (כד) עד שמינה בלא שמש. ואם כבתה אין זקוק לה ויכול להדליקה בליל שני וכן לעולם. ובליל שמיני שורף שמן הנותר דאסור בהנאה. וצריך שיעור שמן או שעוה שירליק אחר לפחות חצי שעוה. ושמן זית מצוה מן המובחר או שעוה. ומצוה להניח נר חנוכה תוך י' טפחים. (כה) ולמעלה מעשרה אמה (כו) פסולה, ומצוה מתחילת הלילה עד עמוד השחר אבל מוב להדליק קודם אכילה ובעוד שבני הבית נעורים. ואסור להדליק נר של חול מנר של חנוכה וכן מכל נר מצוה כגון של שבת ושל יום טוב ובה"כנ. אבל מותר להדליק קיסם או נר של חול מנר מצוה כדי להדליק בו נר מצוה אחר (מכני) ואשר"י אומר על ידי קיסם: בשבת של חנוכה מדליקין של חנוכה (כח) ואח"כ נרות דשבת: יוצר אורך כ"י אנפת בי. אופן כבודו. מאורה שני זיתים. וזולת אין צור חלף. ומתפללין של שבת וגם על הנסים. אין מוכירין של שבת בעל הנסים. וכן בכל התפלות. ומפקינן עליו ספרי תורות וקורין באתר ויהי מקץ שבעה גברי ובשנייה קורין למפזיר בנשיא חובת היום אותו נשיא השייך ליום. ומפזיר רגו ושכחי ואין מיכירין חנוכה בברכת הפמרה: מוסף תכנת שבת ועל הנסים כדפירש' לעיל. ואין אומר צו"ג אבל אומר ברכי נפש ומשכיל לאסף ואלהים יחננו. ומדליקין נר חנוכה קודם שמבדיל בין בבית הכנסת בין בביתו (כן הוא בהגה"ט למנהגי מהרא"ק ז"ל) וכן ראיתי שעשה כן תמיד שהדליק בביתו קודם הברלה כי כל דמאחר' לצאת השבת טוב. וכל ימי חנוכה

הגהות

תפמוד בלדו כי המשלח יעמוד בלדו ויגא בברכתו (הר"ם). ונראה לי דוקא דבר המוסל על גוף האדם ולא על כל דבר הנחמדי צרכה ור"איים מחלה ותרומה שהשליח מנרך בלא משלח (יש) מי שספליג מציתו ג' או ד' ימים קודם חנוכה ופקד לאשתו שהדליק עליו אז היו ר"איים צרכה לבעלה אם יברך הבעל. אבל כשהפליג זמן ארוך מציתו לא היו צרכה לבטל כי שמה היא חינה מדלקת. ומכל מקום טוב הוא שיסתחף עם צ"ה צפריסי (מהר"ם) אכן בהשגחה לא כתבו. ופיין בהשגחה מהרי"ל ס"ל: (כ) וה"ה בנר שבת וי"ט: (כא) הוואה נר חנוכה והוא בספינה שאינו יכול להדליק וגם אין מדליקין עליו צניחו מנרך ולא דמי לכוכה ולולב משום דנר חנוכה עשוי לאורה (אגודה): (כב) משמע קודם שיברך שפשה נסים וכו' וכן כתב מהר"ם וכן משמע בהדיא במסכת סופרים ובה"מ ובתשובת מהר"ם סג"ל לא משמע הכי. פ"ט בסיומן קמ"ח: (כג) ולכן נהגו לפסוח השמש גדול מן האחרים. ואחר שהדליק הנרות אין לדבוק יחד כנר אחד (מהר"ל) וגם אין לדבוק סמוכים זה לזה עד שמתחממים ונוטלים או נוטפין (ח"י) (כד) מגין הנרות ל"ז מורה על אדם הראשון שנוול ביום ו' ויום ו' הוא י"ב שעות וליל ו' הוא י"ב שעות ויום השבת הוא י"ב הרי ל"ז שעות ואח"כ החשיך העולם כפרו. כדליתא בסר' קמא דפ"א וכו': (כה) כי למעלה מי' היו חשמישו של אדם זנראה כאלו הדליקו לנרו. ואשר"י בפ"ק ס"פ הכונס ובפרק כמה מדליקין: (כו) אם היתה נ"ח למעלה מי' צריך לכוונה ולהסירה למטה ולהדליק (מהר"א): (כז) השיב מהר"ם שאם כנה נ"ח שלק שיעורו א"ס לחזור ולהדליק. וא"ו כתב דמי שחוזר ומדליק שפיר דמי מ"מ אין להדליקו מנר חנוכה אחר: מדליקין נר במוצאי שבת מנר בית הכנסת שגם הוא מנחה. ובאגודה במסכת מנחות כתב דאין נוטין דבר ישן למנוה כגון מפליין שנתלכשו אין לעשות להם והביא ר"איים עיין שם וכן במרדכי רי"ט"ס פרק רבי יעמיעל איחא מה"י דינא: (כח) דה"ג דהגרי קודם כהא אם ידליק של שבת צרישא יהא חסור להדליק נר של חנוכה אחר כך:

סעודה

מנהג של חנוכה

(כט) חנוכה אין אומרים אל ארך אפים ולמנצח וקל ותומר והוא רתם ותתנון . ואומר על הנסים בהוראה ואין אומר כשם שעשית לפי שאין אומר בקשה בהודאה . ויא' אותו (אורח חיים) . ואם שכח על הנסים (ל) אין צריך לחזור לומר וכן בפורים . וגומרין הלל כל שמונה ימים . ומברכין לגמור הלל ואחר הלל חצי קדיש . זה הכלל כל יום שיש בו מוסף אומר קדיש שלם קודם . ואם אין בו מוסף חצי קדיש וכן בתענית צבור : קורין בכל יום שלשה גברי בפרשת נשא . ביום ראשון כהן מן יהוי ביום (ל) כלות משה עד לחנוכה המזכה לוי חצי נחשון עד מלאה קמורת . ישראל משלימו . חצי קדיש יהללו אשרי ובא לציון קדיש שלם . עלינו קדיש יתום . וכן בכל יום : ביום שני קורין כהן לוי בנחנאל . ישראל אהליאב שלם . ביום שלישי כהן ולוי באהליאב שלם . ישראל אליצור שלם . ביום רביעי כהן ולוי באליצור . ישראל שלמיאל שלם . ביום חמישי כהן ולוי בשלמיאל . ישראל באליסף שלם : חצי קדיש קורין ג' דראש חודש ורביעי באליסף שלם . ביום השביעי כהן ולוי באלישבע . ישראל גמליאל שלם . ביום שמיני כהן לוי בנמליאל . ישראל מסיים כל המדרא וגם קורין בהעלותך עד כן עשה את המנורה : בראש חודש סבת גומרין הלל . קדיש שלם . ומפקינן שני ספרי תורות . וקורין פאחד בפרשת פנחס וברשת דראש תרש קודם לפרשת חנוכה משום דראש חודש תריר י"ב חודש והוא קודם . כהן עד רביעית ההין . לוי עד גמסבה . ישראל עד גמסכו . ובספר תורה שנייה קורין לרביעי (ג) בתנוכה בהנשיא שלם השיך ליומו . חצי קדיש יהללו . אשרי ובא לציון . חצי קדיש מוסף ראי' חרשים ואין מוכירין בו של חנוכה על הנסים ואין מוכירין בו של ראש חודש : ראש חודש סבת בשבת . יוצר ומאורה וזולת דחנוכה . ואופן דראש חודש . ומפקינן שלשה ספרי תורה וקורין באחד ששה גברי ביהי מקץ עד סוף המדרא ובשנייה קורין לשביעי בדראש חודש וביום השבת ובראשי חרשיים עד גמסכו . ומנחין ספר תורה שלישי אצלה ואומר חצי קדיש על שתיהן . וקורין למפאיר בשלישית בדחנוכה נשיא שלם השיך ליומא . ומפמירין רני ושחתי שהוא בגרות דזכריה (כן מסיק מרדכי ושל"י וסמ"ג ואור זרוע ומג"ע) : מוסף אתה יצרת ועל הנסים ואין אומרים צו"ג וכן בכל יום שאין נופלין אם היה חול אין אומרים צו"ג אם חל בשבת : ואם חלו שני שבתות בחנוכה . בשבת ראשון שהוא יום ראשון אומר יוצר אופן מאורה וזולת כפרשתי לעיל ומפקין שני ספרי תורה וקורין שבעה גברי בענין היום בראשונה . ובשנייה קורין למפאיר מן יהוי ביום כלות משה עד סוף נחשון . ומפאיר רני ושחתי . ובשבת שנייה יוצר אורך כי עניתינו אופן אמצו בתוקף . מאורה אשר יצר . וזולת אין מושיע . וקורין שבעה גברי בענין היום . ובספר תורה שנייה קורין למפאיר בנשיא גמליאל עד כן עשה את המנורה כי יום שמיני הוא

הגהות

(כט) פסודות חנוכה נשות ולכן נהגו לומר מזמורים ולהרבות בו השמחות כדי שיכא כסעודת מנוח וזו מותר לה"ח ליהנות מהם . מקום שנהגו הנשים שלא לפסות מלאכה אין להקל להם (אורח חיים) : (ג) אם שכח על הנסים אין לרדף לחזור צין צתלס צין צברכת המזון אפילו לא חסם צבונג ירושלים אלא שאמר ברוך אתה אינו נשאי לחזור צברכת המזון כ"ש אם חסם צבונג ירושלים : (ל) מלאכה המשכן נגמר בכ"ה צבסליו לכן קורין ציוס רלשון ויהי ביום כלות משה (אורח חיים) . וא"ו כתב כהן עד לפני המשכן . לוי עד לחנוכה המזבח . ישראל נחשון שלם . וכן ל"ל (ל) ראי' דהדיר קודם מפשת פנחס שפמרט ומסדר תחלה קרננות תמידין ואח"כ שבת ואחר כך רלש מודש כו' . ובשילבי הוריות צמתניתן מסיק לה מדרשות דקרא : (ג) ואם שכח ולא קראו בדחנוכה אין לחוש משום דלון נשתיחין בדחנוכה ופורים . אך אם הוילו כבר שני ספרי תורות אף על פי שקרא ד' דראש חודש מ"מ יש לקרות חמישי בדחנוכה

מנהג של חנוכה

לב

הוא זאת חנוכה. ומפשידין ויעש חירם. וכל סעודת חנוכה סעודות רשות הן ולא קבעו אלא להודות ולהלל ולא למשתה ושמחה: ומי שמתענה בשבת (לד) בחנוכה מחמת (לג) חלום אין צריך להתענות (לו): מיר ביום ראשון בחנוכה אלא לאחר חנוכה. (לז) אבל המתענה תענית חלום ב"ט ראשון יתענה גם כן ביום שני: חנוכה ומילה היו בשבת שני דחנוכה שהוא זאת חנוכה ואמרו בוי"גא יוצר ומאורה של חנוכה ואופן דחנוכה וזולת דמילה. ונ"ל שאומר גם כן יום ליבשה והפטורה ויעש חירם ולא של חנוכה. ונראה למהרא"ק ז"ל להפשיך בשל חתן. וכן איתא בא"ו קמן: (לח) בעשרה בשבת הוא תענית ציבור. סליחות אזכרה מצוק. אבן הראשה. פומן אבותי כי בשחו. ענינו ויחל בשחרית ובמנחה ויחל ודרשו כדפרשתי לעיל. ואפילו חל ביום ששי אין רוחין אותו אחר השבת אלא קורין ויחל וענינו גם במנחה ודרשו. אלא שאין נופלין במנחה כשחל ביום ששי. ואם יש חופה ביום ששי כתפליין מנחה עם ויחל ענינו ודרשו וארר כך החופה וארר כך ערבית דשבת: ואם יש בו מילה (לט) אימר זכור ברית דמילה וסליחות ופומנו כדפרשתי לעיל ואין נופלין. (מ) וגותנין לשחות לילד ולאמו:

בחמשה

הגהות

דחנוכה משום כבוד הספר חורה: (לד) צדוקים כתב גם כן האי מלחא אכל לא הוצרכו חזכה אכל שבת אלא מסיים כך אי צריך להתענות ביום ראשון דחנוכה. לפי זה אין להוכיח דמתענין על חלום כשנמדין הלל. וע"ל בהגהות בסוף הלכות ראש השנה: (לז) בשם רב האי באון על שלשה תלומות מתענין בשבת הדואה ספר חורה שנתרפס ויום כפורים בשבת נעילה ושינוי או קורות ביתו נופלות. באורח חיים סימן רמ"ח כתוב וז"ל תענית חלום יש להתענות עד הילולת אפילו בערב שבת וכן משמע לפיל בהלכות ערב יום כפור בשם מהר"ם. וכן בהג"מ ז"ל כיון שהוא מפני הסכנה בכל חלום רע אין להקל בו שמא לא יועיל אם לא יתענה עד זאת הוכוכים וחדש לך שהרי אפילו ביום השבת מתענין להחמילה (פרק ראשון דהלכות תענית): (לו) באורח חיים סימן רכ"א ותרכ"ו כתב דלחן צריך שיהא תענית מיד אחריו אלא כשירצה פכ"ל. ומנהג להתענות באחד בשבת ואין משנין את המנהג (מא"ו) וע"ל בחודש אייר ובמרדכי דנדחק התייר רבינו צדוק באזהרה שלא יכלה להתענות שני ימים רגופים: (לז) המתענה בראש חודש צריך גם כן להתענות יום שלאחריו (מרדכי) וכן הוא כתוב בהדיא על חנוכה גם בה"מ פ"ה דתענית. מלאתי כתוב בשם הרי"ה שאם יאן אדם צוהרים וחלם חלום רע שצריך תענית שיש לו להתענות מעת לעת. מלאתי בקרו"בין וכן כתב מהרי"ם משום מהר"ם שהתענה בשבת כשישן שינת זכרים וזא לו חלום שמתענין עליו אז היה מתענה מלוחו חזי יום שבת ואילך עד חזי הילולת ואז הבדיל ואמר שהוא עולה ליום שלם ואח"כ ביום ראשון היה מתענה תענית לתעניתו: ונ"ל דאפילו עוברות ומניקות בעלמא שהיו מתענות הרבה יש להם לאכול בכל אלו התעניות לצד מתענה באה. מדאמר ס' באב מפונרות כו' (ה"מ מתחלה פ"ב דתענית. עיין לעיל ביום גדליה ריש הג"ה):

קצת ליקוטי דיני מילה

(לס) וכן בכל תענית צבור: (מ) אכל למנחא אומר משום עבר דיוקא: ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה. ואם היו שני בתי כנסיות בעיר באותו שאין מלין אומר תחינה והכי כהוג וה"ה לפניו אב הרחמים בחמונה (כ"ל). וכן אין אומרים פיוסים על מילה באותה ב"ה שאין מלין בו (מנהגי מהרא"י ז"ל) ומלאתי כתוב במנהגי דורא היכא דיש מילה צב"ה אין אומרים תחינה בכל הספר והקטע כי אליהו בא לעיר והכל שמחים בו ומנהג שהמורה יורד לפני התביעה וספר רוממות אל צבורים וחרב פיוסות צידם. מהר"ם כתב בתשובה סימן מ"ג דהאי דרשה לא

מנהג של ארבע פרשיות

(מא) בחמשה עשר בשבט (מג) אין נוטלין לילה ויום כי הוא ר"ה (מנ) לאילנות ואם חל בשבת אין אובר צו"ן: בשבת שירה אובר יום ליבשה. ויש מקומות שאין אובר אותו: בשבת שלפני ר"ח אדר הוא פרשת שקלים. ובחדש אדר אפרשנו אי"ה לפי שלפעמים הוא חל בראש חודש אדר. לעולם אדר (מד) הסמוך לניסן חסר. ולעולם לא יבא יום שני דר"ח שממנו מונין אלא בזכר"ו. ואם יבא יום שני דראש חודש אדר ביום ו' יהיה הפסקה בשבת ט"ו בו סימן וט"ו פירוש יום שני דראש חודש אדר ביום שבת יהיה הפסקה ט"ו בו. ואם יהיה יום שני דר"ח אדר ביום שני יהיה הפסקה ו' בו והסימן ב"ז. ואם יהיה יום שני דר"ח אדר ביום רביעי יהיה הפסקה ד' בו והסימן ד"ד: ואם יהיה יום שני דראש חודש ביום ו' יהיה שתי הפסקות בשני בחדש וי"ו בו והסימן ובי"ו: פרשת שקלים לעולם בשבת שלפני ראש חודש אדר הסמוך לניסן. או בר"ח אדר עצמו. ואומר יוצר אל מתנשא. אופן כבודו יתרום. וזלת אתה אהבת. קדושתא או מאז בו' אל נא. ומפקינן שני ספרי תורות וקורין ו' גברי

הגהות

לא נמלא בשום דוכחא והדרשנים אומרים בו' ובזכרות נדרש בו'. עוד בו' ומתוך זה כתב דלין כ"ך. ובספיקתא נדרש לדחות האכל ביום מילה מלהתפלל (עד כאן). ועיקר הדבר לפי שהמזבח שפסוק במזבח לכך ראוי לו להתפלל: מזהל אבל ילך לב"ה יחף כדי למול ביום א' אם אין אחר אלף הוא ואם יש אחר אז אסור עד ג' ימים (אגודה): כ"ך להלביש לילד משיל החתן כי נקרא חתן שנאמר חתן דמים למולות. ונהגו לעשות כסא ללביבו שנאמר קנא קנאתי ועברו בריהך וכו' אמר הקב"ה חייך בו'. ויש שמשימין עליו הילד שיברכנו. כשמביאין הבן אומר בריך הבא כי הבא בני' ח' ר"ל ברוך הנמול לח'. ולכתחילה כ"ך פשרה משום שהתינוק יא. מביא האסורין וכ"ך לסודות בפני פשרה ולכן אומר הודו לפי שהברכה בזה שבצילו ולכן מקטימין לו (אורכי"ר) והיכא דלא אפשר ב' מהליגין ליה בלא ו'. ומלין קודם עלינו לשבח: מה שטובתין הסדקין לאחוז התינוק על צרכיו בשעת שנמול יש סמך ממדרש שומר טוב כל פלמותי תאמרנה בו' אמר דוד בו' על צרכיהן וכו' גם ישפה סנדק לילדים בו' (ה"מ סוף הלכות מגילה). אם אין אב מי שתופש בילד מצדך להכניסו. ואם ח"ו נפטר אביו או אמו של חינוך מדלג מן הברכה לאביו או לאמו ואומר קיים הילד הזה ויקרא שמו בישראל וכו' (חגי"א) וקורין לנער שם ביום המילה כי אכנס לא נקרא אברהם כי אם בשמא מילה. רבינו חס הים עומד בשעת קריאת התורה ובשעה שמלין התינוק והביא רחיה מן הפסוק ויעמדו צברית (מרדכי פ"ז דשבת): מילה ר"ת מוהל יורד לפני התיבה. ופוד ראשי תיבות משתה יפשה לכל הקרואי'. ועוד ראשי תיבות מלאך יושב לפני הארון: מל ולא פרע כאלו לא מל. והיכן ש"ך למול למול פעם אחרת חייב גם כן לצרף פעם אחרת לפניה ולאחריה אשר קידש ולא יאמר קיים את הילד (אגודה): ה' דבעינן נר לנורך צריח מילת משום שהוא סימן למשתה כדאמרינן דבוי ממונית אור הנר צברית מילה בו': (מא) אין שוחטין אווזין בשבט ואם שוחטין עותין הכבד להשוחט (גוואת רבי יהודה חקיד). לשון חשב"ץ משום מרי"ח יש שפה אחת שכל השוחט בה פוזח ימות ולכן מנעינן בו': (מג) משמע קנא מלשון המנהגים דבערב לפנינו נוטלין. וכן היאח להדיא במנהגים ישנים גם כן ראוי לנהוג אף אלו נוהגין כן: (מנ) לענין שאין מורמינן מסיבות חילן שחננו פירושו קודם לכן על פינות האילן שחננו לאחר מכן לפי שאז יאלו רוב גשמי השנה ועלה הערף באילנות ונמלאו שפירות חונטים מעשה והאילן הולך אחר חנטה (כש"י פ"ק דר"ס): (מד) ק"ל כרבי יהודה ואין כ"ך להזכיר לא צב"ה ולא בשמך אדר הראשון כי אם סתם ואדר השני כ"ך לפרש (פ"פ הכוסס אגודה. וכן באורח חיים בשני מולדות) אכן המנהגים יגנים ראיתי צב"ה מוכריין אדר הראשון וגם אדר השני. (מהר"ר ישראל ברונא) ומהר"ר אליה זיה לי לכתוב בנע שנת רנ"ו לפ"ק שהיה עיבור אדר הראשון נאום אלעזר חזן. וכן סידר מהר"ם מינ"ץ בתשובה דפסי יומא למכח אדר הראשון דכולי עלמא

מנהג של ראש חודש אדר

לג

ז' גברי בענין היום ולמפמיר קורין בספר תורה שנייה (מה) כי תשא עד לכפר על נפשתיכם. ומפמיר בן שבע שנים : במוסף אומר קרובין אשכול אוויו כו' : ואם יום ב' דראש חודש אדר הסמוך לניסן בשבת אז יהיה הסימן זמ"ו כדפירשתי לעיל. ואו יהיה פרשת שקלים בראש חודש ואומר כל קרובין דלעיל (מו) ומפמין ג' ספרי תורות וקורין באחת שש גברי בענין היום. ולו קורין בפניחם וכיום השבת עד ונסכו. ובשלושית קורין למפמיר בכי תשא. וכפמירין בשקלים בן שבע שנים כדפירשתי לעיל. דלעולם בענין שקורין למפמיר מפמירין משום דמיניה סליק : בשבב שנייה שמיני לאדר פרשת זכור. יוצר זכור. אופן כבודו יתרומם. וזלת אנא. קרובין אומר. ומפמין שני ספרי תורות וקורין באחת ז' גברי בענין היום. ובב' קורין למפמיר בסוף פרשת כי תצא (זו) זכור את אשר עשה לך עמלק עד סוף הסדרא. ומפמיר פקוד פקדתי : בשבת ג' שהוא מ"ז לאדר מפמין. יוצר אור זרוע. אופן מלאכי צבאות. וזלת אחור וקדם : בשבת רביעי כ"ב אדר פרשת פרה. יוצר אום. אופן כבודו יתרומם. וזלת אשרי. קדושתא אצולת. ומפמין ב' ספרי תולדת וקורין באחת ז' גברי בענין היום. ובב' קורין למפמיר בפרשת חקת פרשת פרה אדומה עד תמאט עד הערב. וכפמיר בית ישראל וישובים : בשבת ה' שהוא כ"ט לאדר פרשת החדש. יוצר את זה החודש. אופן כבודו משבחום. וזלת אל עושה. קדושתא אתית. ומפמין ב' ספרי תורות וקורין באחת ז' גברי בענין היום ובב' למפמיר בפרשת בא מן החודש הזה עד תאכלו מצות. ומפמיר בראשון באחד לחודש. במוסף אומר קרובין ראשון אמצת כו'. ואחר כך שבת פנויה ואחר כך שבת הגדול : ואם חל יום ב' דראש חודש אדר הסמוך לניסן ביום ב' מקרימין פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש אדר ומפמין בשבת ההיא ששה ימים באדר וסימן ב"ו. ואחר כך כסדר פרשת זכור פרשת פרה פרשת החדש בלא הפסקה. ואחר כך שבת פנויה (פירוש שאין אומר בו לא יוצר ולא קרובין ולא שום דבר). ואחר כך שבת הגדול : ואם חל יום ב' דראש חודש אדר הסמוך לניסן ביום ד' מקרימין פרשת שקלים לפני ראש חודש ומפמין ד' לחדש אדר וסימן ד"ד. ואחר כך רצופין כסדר ופנויה כדפירשתי לעיל : ואם חל יום ב' דראש חודש אדר הסמוך לניסן ביום ו' מקרימין פ"ש ומפמין ב' הפסקות וסימן ובי"ו. ואחר כך פרשת פרה כ"ג בו. ופרשת

הנהות

עלמא מודי זיה דשסיר דמי ולא פליגי אלא בלי נריך כו' ופיין שם סימן שלישי. וכן באורה חיים סימן קנ"ו. אדר הראשון מלא וי"ו צנט (בנימוקי יוסף) : (מה) צמנהגים ישיני שאין להזכיר נטמות צבחה של פרשיות. ולאו אין מנהגנו כן : (מו) ונ"ל רק אופן דלמס חודש דמחי טנא מרשא חודש סבה או ניסן צבחה : (זו) לא מלינו שניך לקרות צבחה מלחוכייתא אלא פרשת זכור (תוספוט פ"ב דמנייה) וכן צבחה חשיב עפס לומר מחיית פמלק וסיה פרשת זכור כו'. כחז מהר"ם אוחס שאינם יכולים לבא למנין צבחה זכור ים להזכר לאומרה בנגון ובטפמים כו'. מה שהוקבע פרשת שקלים בראש חודש אדר משום דלמריקן מלימתי משמיטין על השקלים מראשון של אדר ופכשוו שאין אנו זוקלין ים להזכיר. כי מה שאנו נותנין אינו שקלים אלא זדקה צלמלא שנאמר ומתנות לאצוינים. ופרשת זכור לפני פורים כדי להקדים זכירה לפשים ונריך זכירה צפה שכן אמרו ח"ל יכול תהא בלב כשהוא אומר לא תבחה פרי זכירה בלב אמור הא מה אי מקיים זכור הוי אומר צפה. פרשת פרה בג' משום דלמרי רשב"ג שולין בהלכות הסכה קודם לפסח שמי צבחות וממא אינו עושא פסח לכך קורין צפ' פרה בג' כדי שיכנס לפסח צבחה ועיקר פסחה צבחה אלוהים על מומאח חמורה. ופרשת חמדה למח לא שנינוס נחצברו כו' (מסיוורי רש"י והערות). ונריקין כל ישראל למח שקליסם לפני פרשת זכור ולא לשם כפרה אלא זדקה (אגודה). במסכת סופרים ואסור לומר

לשם

(מסויים)

מנהג של פורים

ופרשה החדש בראש חודש ניסן בשבת ואז אין שבת פנויה אלא שבת הגדול ח' ניסן. שבת ההפסקה שניה יוצר את פני מלך. אופן שמך לעד. וזאת יי' אלהים צבאות בני ברורות הראשונים שהיה סדר קריאתם בענין אחר. בא לפעמים פרשת שקלים בני תשא או בואתה תצוה. אבל השתא בומן הזה לפי מנהג סדר קריאתנו של השנה לא יבא לעולם פרשת שקלים בכי תשא ולא בואתה תצוה אלא במשפטים או בתרומה או בויקהל ופקודי במעוברת וכן עיקר. וכן מצאתי קצת באורח חיים: בערב פורים מתענין והוא (מה) תענית צבור לכל דבר לענינו ויחל ודרשו כדפירשתי לעיל. סליחה אדם בקום. אתה האל. פומון במתי מספר. במנחה אין נופלין אבל קורין ויחל וחדשו ואומר ענינו. ונותן כל אחד ג' (מס) מחצית שבע ויגיד למעות פורים. אפילו קטנים. והולקין אותו לעניים. ואם חל פורים ביום א' מקדימין התענית (ב) ליום ה' ולא ביום ו' מפני (הא) שצריך למרות לשבת. ערבית (ג) אומר (ג) הנסים בהודאה אחר קינון לך וכן בשחרית ומנחה ובברכת המזון קודם ועל הכל. ואם שכח אין מחזירין אותו כמו בתנוכה. ואין אומרים כשם שעשית לפי שא"א בקשה בהודאה. קדיש שלם. ופושט המגילה כאגרת (נד) ומברך על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו. וכן בשחרית. והקהל אומר (נס) איש יהודי. ומרכיב צא. ליהודים. כי מרכיב. וש"ץ חוזר כל אחד ואחד. ואז נוללה (נו) קצת (ח) ומברך בא"י הרב את ריבנו (ואין אומר האל כיון שאמר אלהינו) ואומר

הגהות

לשם כפרה כו' (לשון מסכת סופרים) : (מה) וי"א להקל למשוכרות ומניקות שאין מחפזין ויפרעו יום אחר לכן נביאים לא יסרשו מן הכבוד (אגודה). וקטמח ז' חנית זה אין לו סעד בשום מקום. אך ר"ת מלא קלף לא' מריש פ"ק למגילה דקא' י"ג זמן קהילה לכל הוא. פעם אחת חל פורים ביום ה' והיה חמנית אסתר ביום ה' וכן ביום היה בניה מילה ואכל מהר"ד דוד לנחשו"ס ע"ס הצחור"י על המילה ולמחר ביום ו' היה מתפסה הוא והכחורים : (מס) משום דכתיב בפרשת כי תשא ג' פעמים מחצית השקל. ונותנה גם המעוברת מן הולד שנאמר כל העובר (מ"ק) : (ב) ולא דמי לתפסה באב דמאחרים דאין מקדימין שולפנות (מא"א) פ"ק למגילה. ומשם מהר"יו מלמחי חז"ל נ"ל דה"ה דאי חיקלע ראש חודש בלחד בשבת אומן שנוהגין להתענות בערב ראש חודש יתענו ביום ה' : (נא) וגם כי אסור להתענות בע"ש גם אפסי מעמד לא התפנו בע"ש כי מקנה ע"ש בשבת. וכן איתא בתפסא זמן משם מגילה חמנית בסופו וגם לפני יום חלף ויחבטל מעונן שבת. וכן בשם מהר"ל. ומתפס זה אין מפליגין בתפסה כו'. (וי) והוא קשה מהא דאמר הני בר זי רב דיכתיב בתפסא בתפלי שבת כו') וכן בתנחומא פרשת בראשית מדייק דאין מחפזין בערב שבת עניו רשות לא יחיד ולא צבור : (כג) אפילו בתפסת ערבית אף על פי שעדיין לא קרא את המגילה (אגודה). והיינו דלא כתשביץ שכתב דדוקא כשחל פורים במ"ש אבל בלמנע הכבוד א"א אלוה אחר המגילה (עין בא"ח) : (ג) בעל הנסים פ"ח אחריות וכן מן ואת פרשנחתא עד ואת ויזחא (אגודה) : (ד) איתא בתפסת סופרים כל ה' מגילות אש הם כתובים במגילה מבדך על מקרא מגילה. אבל אש היא כתובה בין הכתובים מבדך על מקרא כתובים. והקורא נביאים מבדך על כתובי הקודש (גורני"ר) בשלכות מגילה סימן קמ"ח) ובמסכת סופרים כתב בע"א. וספיר דמי שראובן יבדך בין מלפניה ובין מלאחריה ושמתין יקרא והכי איתא בתוספתא (מא"א) פרק הקורא עומד : (ה) ותקנו בשביל החינוקות כדי שלא יישנו שאף הם חייבים במקרא מגילה. והא דנוהגין להקיש כשזוכרין המן הוא בשביל החינוקות שאין יודעין לומר שם רשעים יקבץ כי הוא חייב לומר כשזוכרין רשע. א"י וסיה אש בן הכות. הרשע סוף חינוך הכן. ומתעבב המגילה כשאושר להנחת הוה"ו ובברכת ס"ה כשאושר ונתן לנו את תורתנו ובברכה אחרונה כשאושר תורת אמת : (ו) ופסם אחת התחיל החון בברכה קודם שנללו ונער בו מהר"ל עד אשר כרכו כולה וסניחוה אלל הקורא על המגדל וזו הוקיעו לחזור להתחיל לבדך : (ז) כן משיק שטרך סלם

מנהג של פורים

לד

ואמר ה' את דיננו והנוקם כו' והמשלם כו' והנפרע כו' (כן נראה לי סמוך לחתימה מעין חתימה ואף על גב דברוב ספרים כתוב איפכא) וחוחם ברוך אתה יי' הנפרע לעמו ישראל בכל צדיהם. (ואין אומרים האל הנפרע כיון שגם עתה הזכיר השם). אשר הניא כו' ואמר ארור המן ואשתו זרש. וברוך מרדכי ואסתר. ואמר גם חרבונה זכור לטוב. ואתה (נח) קרוש. קרוש שלם. עלינו. קרוש יתום. ואם חל במוצאי שבת. ערבית. קרוש שלם. מגילה. אשר הניא. ויהי נועם יאתה קרוש. קרוש שלם. הבדלה ויתן לך. ונ"ל בשבת שלפניו אין אומרים צו"ץ אבל אומר ברכי נפשי ומשכיל לאבך ואלהים יחננו: הקורא לחולה או ליולדת (נח) אע"פ שכבר יצא בב"ה מברך (ס) לפניו ולאחריה אפילו אין מנין דמגילה בזמנה (סא) ביחוד ושלא בזמנה צריך (סב) עשרה. והקורא מיושב בדיעבד יצא (וכן בחומש) (ב) שנים או שלשה קורין ביחד: שחיות אומר על הנסים בהוראה. קרוב"ץ ויאהב אומן. ואין אומרים אל ארך אפים ולמנצח ב' הימים וק"ו והוא רחום ותחנון. חצי קרוש וקורין בפרשת בשלח ויבא עמלק ג' גברי עד סוף הסדרא אף על גב דאינו אלא ט' פסוקים משום דסליק עניינו. חצי קרוש יהללו וקורין

הגהות

כולה. וס' אשרי כחז שאין לכרוך מיד. ואין להפסיק בדברים צמלים וגם לא יפסיק רק כדי נשימה בין באמצע פסוק ובין פסוק לפסוק משום דחייב לקרות כאגרת. ועשרת בני המן נבטיהם אחת משום דנהדי הדדי נפקי נשמתייהו: הקטנה הר"ר משה אבנאי אין המגילה דוחה שנת מקל וחומר ומה פבודה שדומה שנת מגילה דוחה אותה כדאיתא בפרק קמח דמגילה אפילו כהניס בפנדוקן וכו' שנת שנדחית מפני פבודה אינו דין וכו'. ותייזן הר"ר דוד מת מנוח יוכיח שדומה את הפבודה ואת המגילה ואינו דוחה שנת: (נח) ואין אומרים ובלא לציון שאין גאולה צלילה. ואומר פסוק זה על שם שאסתר אמרו שהוא סמוך לפסוק אלהי אקרא יומם וגו' דמיניה דרשינן מקרא מגילה: (נח) ומספקא ליה לראב"ה אי קמן מני לאפוקי נשים (מ"ק). ונקראת בש"ס ר"ח צריח שופר מגילה בלאו ג' דברים ממתינין לנשים. ואמרה השאם אמ"ן ראשי תיבות אגדה מגילה נר הנוכח: כחז לראב"ה דנשים מו"ארות נשים ומזכרות על משמם מגילה. ולפי זה אדם שי"א כבר וקירא מגילה. לנשים ולבני ביתו יבדק על משמם מגילה (לשון אגודה ס"ק דמגילה): (ס) אבל אין לבדק לו שהחיינו הואיל וכבר יצא (מהר"י ווייל ומיימוני) כדלפיל גבי ר"ה: (סא) כגון היו"א לדרך כדלקמן: (סב) ומספקא אי בעינן שיהו כולן בני מלות דשמא הואיל ואינו אלא משום פרסומי ניסא סני בליון בני מו"א (ה"י הג"ה דאש"רי פרק קמח). מי שהוא אנוס ק"ח שאינו יכול ליי"ך לנ"ה לשמוע מקרא מגילה ואינו יכול להמתין עד שיגמרו הקהל מחיל וקורא מפלג המנחה ולמעלה (מהר"ש). מהר"ל לא היה מניח ההלכה בחשיבות אסתר משום דלא הגידה אסתר. וכשחל ביום חמישי היה מגיד. ונראה לי כי לא הגידה אסתר נקשר עם מה שכתוב אחריו. ועוד דפרק קמח דמגילה דף ט' קאמר דתלמידי רב כהנא היה מתאחרים צבורים לנא לנ"ה ומתמה למה עכבו והשיבו לו רב אפי' דלמא ערידי בסעודה פורים ואמר ליה היה להם לאוכלה צלילה עד שהשיבו לו דאין ויולין צלילה. משמע שפי' לכולם דיש ללמוד מפי' הרב גם צבורים פלגו: (ב) בשערה אסור לקרות במגילה הכתובה בין החומשים ואפילו ביחיד אינו יוצא אלא בחומשים שלשה שהיו נגללין (תשב"ץ ומרדכי ואורח חיים) ואף על גב דבשעת הדחק משמע ק"ח בלוח חיים דאפילו בצבור י"א דקוראין וזהו דעת רבינו משולם שכתב כן. מיהו ר"ח לא כתב כן. והא דלאו קוראין בחומשים בעת קריאת החזן ואינו יוצא אלא בקריאת הש"ץ. משום שאז שפי' יכול לשמוע מלה במלה; וכן מסתברא דיחיד אינו קורא בחומש שלנו וכן איתא בה"מ משם לפ"ה פנ"ח. ואפילו לדעת רבינו משולם ז"ס אי נקרא שעת הדחק כשיש מגילה כשירה צמיר וכן נמי הואיל וידע ולא השתדל. כי שעת הדחק מהכח כשכתבו או נאנסו ול' השתדלו

מנהג של פורים

וקורק המגילה ומברכין לפניה ולאחריה (ג) כמו בלילה. ואין אומרים אשר הגי'א ואומר אשרי ובא לציון. קדיש שלם. עלינו. קדיש יתום. במנחה מתפללין ג"כ על הנסים. קדיש שלם. ואחר כך (ג) אוכלין סעודת פורים. ומתחילין לאכול הרבה ביום כי סעודת פורים שאכלו בלילה אפילו בליל ראשון לא יצא (כן משמע בס"ג). ק"ו בליל ב'. ואם משכה סעודת פורים בלילה טפוי אין מזכירין על הנסים בברכת המזון. (כן מסק אורח חיים ושא"מ) ואמנם נוהגין להזכיר. וג"ל באלו המדינות שעושין עיקר סעודת פורים אחר מנחה הוי כמו סעודה ג' דשבת שמזכירין של שבת גם אם משכה סעודה ג' טפוי והכי נמי לענין על הנסים הואיל והתחיל ביום כיון שלא התפלל ערבית. אבל בתפלת ערבית ודאי אין מזכירין. ומתפללין ערבית בביתו. ואם חל פורים ביום ו' אוכלין סעודת פורים שחית ולא בערב אחר מנחה כי אין להפסיק בערב שבת בין מנחה למעריב מפני כבוד השבת וגם שלא לקלקל סעודת שבת. ומצוה לשבת ולהשתכר מאד (ד) בפורים שלא יכיר (ה) בין ארור המן לברוך טרדכי. וחייב כל אדם אפי' אבל לשלוח שתי מנות (ו) לאיש אחד ושתי מתנות לשני אביונים: מי שעושה מלאכה (ז) בפורים אינו רואה סימן ברכה לעולם. אבל איסור מלאכה אין בו. אין אומרים בו הלל כי המגילה (ח) במקום הלל. ואין נוהגין אכילות (ט) בפורים. רק דברים שבצנעא נוהג בו. וכן מסיק באורח חיים. ואחר פורים נוהג שבעה ושלשים: ואם יש מילה בפורים מלין בין קריאת התורה לקריאת מגילה (י) אחר הכנסה: ומי שרוצה לילך לדרך רחוק ואין מגילה בידו יקרא בביתו ואפילו בתחלת החרוש שנאמר והתורש אשר נהפך וגו': ביום ט"ו והוא שושן פורים אין אומרים אל ארך אפים ולמצח ק"ו תחנון וצו"ן. וחייב במשתה ושמה

כמו

הנהגות

השתדלו להם מגילה כשירה. וכן נמי בשנהגים משמע לנהגים כן ביחיד. וגלה דמנהג גרוע הוא ואפילו הטוב כן לא יבדק ובלאו הכי כתב רבינו גרשון מ"ה דיחיד אינו מברך מבוס דסוגר דלף בזמנו צריך י'. כן נראה לי לף שמהר"ל כתב בחשונה דאם לא ימצא עשרה יקרא ביחיד ויבדק וכן ראה הוא שנהגין. אכן מהר"י ווייל כתב בהדיא בחשונה דיחיד אינו מברך דכרעות אינן מסככות: (ג) וגם ביום אומר שהחיינו אמגילה דעיקר ביום דכתיב הימים האלה. ואזרח חיים כתב דלא נהגין כן. וכן כ"כ בה"מ וז"ל אמנם נהגו העם כרבינו המחבר וכ"כ אבי הרוקח וכן הנהג רבי. וכ"כ בעל ירכאים. שוב מלאחי בשם ר"מ שהוא בעלמו היה מברך בלחש ביום כשקרא המגילה בעלמו פכ"ל. ונמרדכי כתב מהר"ם נהג לברך בלחש ביום צמוד שאמרו הסכל אמן שהרי מהר"ל מפראג כתב על בעל הסורים שכתב משום ר"מ דלומר גם ביום. והגיה וזה לשונו וכן במנהגי מהר"ל. אבל ראב"ה כתב דבאשכנז א"ל ביום וכן ראה ברוב סאר מקומות וחלילה להקל בחשש ברכה לבטלה נגד פיות קדושים האלו ואין להביא ראיה מלחש דמהר"ם שהיה הוא בעלמו מלחש שהרי לא זכר לאחד לעשות: (ג) מהר"ם אישרלן ז"ל כתב שהוא ורבותיו בכל השנים פושין עיקר סעודה בשחיתות (ד) מזהו בעלמא הוא אבל נפיק בלא בסומי כולי האי (השונה מהר"ל וכן בה"מ בשם ראב"ה): (ה) יש מפרשים לחשבון כי חשבון זה היה (אגודה): (ו) משלו ולא מפיצת מסדוה (השונה מהר"ל) ואין ליתן מעוט פורים לשפחות ואם הורגלו אין לבטל מפני דרכי שלום (ס"מ): כתב הראב"ן שכן מנהג בכל ישראל ואפילו ליתן לנכרי להאיל ואין מדקדקין בדבר ונותנין לכל אם אין נותנין לנכרי איכא משום איבה: (ז) כתיבה אסור בפורים ובששן פורים כתב מהר"ם עלמו. וע"ש באשכ"י סרק בקורא למסרפ: (ח) וסוד שנאמר הללו פנדי י"י ולא פנדי פרפה אבל כהן פנדי י"י ולא עבדי לחבורה בתמים: (ט) מהר"ם שהגיו והורה שאפילו חל פורים באמצע שבות ילך פנדיה ותמריה למקרא מגילה אחר שהתפלל בניה האכל ולזה הפסיק הרא"ש (אורח חיים): (י) וכן יש במנהגים ישנים משום דכתיב במגילה ליהודים. יתבה אורח ואם לא אמר אותו קודם לא

היה

כמו ביום י"ד שנאמר את שני הימים האלה. וארר הב' במעוברת (הדין ב' אדר שני) כמו אדר בפשוטה לענין ד' פרשיות ופורים הכל הוא בוואדר והוא לעולם חסר. ואדר הראשון מלא במעוברת. נמצא בהנה"ה מנהגי מהרא"ק ז"ל שאין אומרים אל ארץ אפים ולמנצח בשני הימים בעבור ביד ובמ"ו באדר הראשון בווינ"א ובקרנ"א ואסורים בהספר ובתענית. ומצוה לאכול ולהרבות משה ושכחה. (וי"א למנצח במ"ו דאדר הראשון) ואין גופלין ואין אומרים צו"ץ אפילו במ"ו לאדר הראשון: (כסלמו מנהגים סיד מסר"ד ילחק ז"ל המכונה חייזק מירנא: ומכאן וליך לחמיל דיני יולנות והפטרות חתונות ומלות בשבת וכו"ט ופרשיות ור"ה שחלו זה בזה):

ר"ח ושבת. יוצר אילת השחר. אופן אביר. זולת אמונתך. הפטרה השמים כסאי: לחתונה נשמת ישרים. יוצר אייחר. אופן כבודו אופר. זולת אמהות. מרשות שארית. אתני שבחיה במקהלות ומי שבירך אלהי מני עד. הפטרה שוש אשיש: למילה יוצר אות ברית. אופן אזורי איזמה. זולת אות ברית. נאולה יום ליבשה. אם אירע הפטרת תתן והפטרת שבת בחד נביא (א) מפטירין בשל שבת ואחר כך מקצת שוש אשיש עד ישיש עליך. מהרא"ק ז"ל כתב כן נהגו אפי' בב' נביאים. ונראה דלא נהגו. ושוש אשיש דוחה את כל הפטרות חוץ מראש חודש ומחר חודש ושירה וחנוכה וארבע פרשיות ורש"ח גזע אר"ק שר"ש. כי ראש חודש ומחר חודש גם כן כתובים בפסקהא. אם חל ראש חודש אב בשבת מפטירין שמעו כדפירשתי לעיל בחודש אב. ואין הפטרת ראש חודש דוחה הארבע פרשיות וק"ו מחר חודש וק"ו חתן שכלם אינם כתובים בתלמוד כמו הארבע פרשיות: פעם אחת אירע התונה ופרשת שקלים בראש חודש והפטירו רק בשקלים: שבת שירה וחתונה יפטירו ודבורה ושוש אשיש עד אלהיך. וכן הדין בכל ד' פרשיות. כן היו נוהגין בווינ"א (יב) ולא חשו להרי נביאים: אם אירע מילה בשבת שבין פסח לעצרת או אומר יוצר ואופן דמילה והשאר השייך לאותו שבת ואומרים יום ליבשה קודם שירה חדשה ונאולה דאותו שבת במקומו קודם נאל ישראל. ראש חודש ושבת בין פסח לעצרת. יוצר ואופן דראש חודש והשאר השייך לאותו שבת. מילה וראש חודש באותן שבתות שבין פסח לעצרת. יוצר ואופן דראש חודש השייך לאותו שבת ונאולה דמילה קודם שירה חדשה. חתונה בשבת שלפני שבועות אומר רק נשמת דחתן והשאר השייך לאותו שבת. וכן הדין עד ראש השנה. ה"ש וה"ח מעוברת תמצא שקורין נשא קודם עצרת ולא יותר ואו אומר אשר יחירו למאורה ואומתני יונה יעלת הן לאהבה: חתונה ומילה אומר נשמת יוצר

הגהות

היה בכלל יודוי וגם כתיב זה אורח וששון. אורה זו תורה שנא' ומורה אור ששון זה מילה שנאמר שם אבני על אמתך. ובת"ס מסיק שימולו אחר קריאת המילה נכסום הסתלה וכן עשה מהכ"ס. ומהר"ל מל אחר קריאת ס"ח. בעיבור דגילין לקבוע חגיגת לפימן שובני"ס פרשת שמות ואלף זה בשלח יתרו משפטים וי"א גם ת"ת פירוש תמוסה תמוס. וכל יום ה' מלכנין וקורין פרשת השבוע שהרית ואומר שומר ישראל וכו'. ובמנהג ויחל דרשו ועינו. ולכן מתענין לוי שהשנה ארוכה ויש יותר מחצי שנה צ"ח שני וחמישי שני שמתענין אחר סוכות לנב"כ שמתענין אחר פסח (מהרא"ט): (א) כגון הפטרה דרני עקרה או פניס ספיס וה"ס לכל דש"ו נו"ט אר"ק שד"ג בחד ניבא. וגם בהפטרות שבת ורלש חודש כתבתי לקמן משה מהר"ו דמפטירין גם שוש אשיש ואף על גב דהוי ללוג מסופו לחיילמו שהרי שוש אשיש מוקדם בנביא ואומרים אותו בסוף. בת"ס כתוב על כף דלש אירע הפטרה דמתן עם פרשיות או חנוכה כי היכא דהיינו ללג מנבוח לנביא נסוג והיכא דלא נסוג לא לנסוג כן. כתב מהר"ס ולאו גם נוהגין כן. אבל ל"ל שאין מנהג קבוע: (יב) כשיש חתונה

מנהג כל השנה

יוצר וזולת דחתן ואופן וגאולה דמילה. וראש חודש ותתונה אומר נשמת וזולת דחתן יוצר ואופן וראש חודש: ר"ח ומילה והנוכה. נשמת דחתן יוצר ואופן דר"ח וזולת דחתן וגאולה דמילה: ר"ח טבת או אדר או ניסן בשבת אומר רק אופן דר"ח והשאר השייך לאותו שבת: מילה בארבע פרשיות אומר אופן וגאולה דמילה והשאר השייך לאותו שבת: ראש חודש ומילה באותן ארבע פרשיות יוצר ואופן וראש חודש וגאולה דמילה והשאר השייך לאותו שבת. מילה ותתונה בשבת הגדול אומר נשמת דחתן וגאולה דמילה והשאר השייך לאותו שבת: מילה ביום ז' או ח' דפסח או בשבת דהפסקה אז אין אומר רק גאולה דמילה ואפילו בחול אומרים יום ליבשה אבל כל שאר יום טוב ומילה שהיה בחול אין אומרים יום ליבשה רק אם חל בשבת. (ויש אומרים מילה והפסקה שאומרים גם כן אופן וגאולה דמילה (כן נראה לי לזר מזון). פעם אחת אירע מילה בברונ"א בשבת שלפני ר"ה תצוה מהר"ש לומר יוצר וזולת השייך לאותו שבת משום דהיוצר וזולת מיירי ג"כ במילה בחרוז חלק ה' קרוש צוה להם לעולם בריתו וגם כתיב בו זכרון חוק לעולם בריתו וזולת כתיב סוד יי' ליראיו יהודיעים בריתו. פעם אחת אירע תתונה בר"ח ניסן שחל בשבת ואמרנו רק נשמת דחתן ואופן דר"ח. ויש אומרים אופן דחתונה וכל השאר השייך לאותו שבת והיינו מפטירין באתר לחדש ולא בשל חתן. וקרינן לס"ת ר'קו' גברי ולא יותר כרי שיקרא השביעי בספר תורה שנייה מפני כבוד ס"ת. כן נ"ל. אם אירע תתונה בשבת הפסקה אומר יוצר דהפסקה ונשמת וזולת דחתן. כן נכון:

(לקטתי ממנהגי מהר"ק מאבי העזרי). אם יבא יום טוב חוץ ז' דחתונה מברכין ז' ברכות כל שני ימים ערבית ושהרית ולא בסעודה (יג') כי הוא לא נקרא פנים חדשות כמו שבת. והכותב מסופק אם היה ר"ח: זו ברכות צריכין עשרה ולא אשר ברא ומברכין כל ז' אשר ברא ושהשמחה במעונו. (יד) וצריך ב' כוכות לברכת המזון לחתן אפילו לאשר ברא. ואם יצאו חתן וכלה לסעוד בבית אחר ועושים אותו בית עיקר ולא

הגהות

ויחיד חוזר סדרה ביום ז' ויום מנהג גם כן לחזור הספיקות חוזר הפסוקים השבע ולא שום אשים (כתבי מהר"י ז"ל): (יג) בשבת בסעודה ג' צריך הר"ק יעקב מנוסח היוצן ז' ברכות וכן נהוג, ושמעתי אומרים משום שהדרשה היא כמו פנים חדשות: ברכת אירוסין אם לא ימלא אפילו כוס שכן יברך בלא כוס אבל ז' ברכות לא. ובחדושי' כהנא דוקא אם יש חתונה בשבת שסוף פרט שבעות אז יש לברך ז' ברכות אבל כשהל שבעות ביום ז' אין מברכין ואם היה חתונה ביום ד' בסעודה ח' מברכין ז' ברכות וכפיצא שבת חזרין ומברכין ז' ברכות ואפילו בחול אם בלו פנים חדשות שמרבים בשבילם כו': כשיש ז' חתנים כהנים מסיק שימלאן הסדרה ויחמרי קדים בלמנוע ואח"כ קורא להתן שני. רש"ל חסיד לכוסי' על ג' ביום חמישי שיש חתונה אם לריכים לך כגון שיש ג' חתנים ז' ישראל וא' כהן דהא הופס כיו כמו מועד כו' (ס' מיי"ל דהלכות ספלה). בחור שנשא אלתנה או להפך סעודה ראשונה ז' ברכות ואשר ברא כל ז', ואלמן שנשא אלתנה סעודה ראשונה ז' ברכות ודיו. בחדושים יש דנהגו רק ביום ח' לברך אשר ברא שמרית ופרצית. ונהגין לפסוק שהופס החתן השמים לסימן טוב שיהיה זרעם ככוכבי השמים לרוח (מהר"מ א). ונהגין לפרוש פליט על ראש חתן וכלם משום דמקם טרשה גדילים לפרשת כיוקם וגו'. חתן חתם החוכה אם נחל לשחות אז שובה רביעית ומברך ברכה אחרונה אפי' אחר ברכת אירוסין. ומתפלל מנחה בעוד היום גדול ואומר פנינו כהנהכ מסעודת מלך גינול מדינה של גיהנם ואם אינו נכונה ממנה י"א שהוא מנדה לשמים - ולא כן סעודות מלך כגון סעודת מילה ונת ח"ח ל"ח ונת כהן לכהן ודוקא כשהם בל אדם מהאגנים (פסקי סוספות פ' ערכי פסחים). שמעתי בשם זכר"י ז"ל שאין לאכול בסעודה

ולא אקראי מברכין ז' ברכות יומא קמא או אשר ברא תוך ז'. ואם אוכלין בני חתונה בב' או בג' בתים כולם יברכו ז' ברכות אם אוכלין מסעודת החתן אפילו אין השמש מצרפן. וי"א דוקא כשהשמש מצרפן (ועיין באבן העזר ס' פ"ב): כתב המרדכי בשבועות פ"ב בשם מהר"ם ורשב"ם אפי' כפרה הכלה ז' נקיים קודם הנשואין וברקה עצמה בימי הספירה ודחו הנשואין צריכה לחזור ולספור ז' נקיים סמוך לחופה ולבעילה ואפילו טבלה כבר לא מהני (ע"ש):

דין אל ארך אפים

אלו ימים שאין אומרים אל ארך אפים ולמנצח קל וחומר תחנן. תנוכה ופורים אפילו פורים קטן דאדר הראשון וי"א שא"א אל ארך אפים ולמנצח. וכל י"ט וערב פסח ועי"כ ותשעה באב א"א אל ארך אפים ולמנצח ותחנה:

דין תחנן וצדקתך וצדוק הדין

אלו ימים שאין אומרים לא תחנן וצו"ץ וצדוק הדין. כל ימי ניסן ול"ג בעומר ומראש חודש סיון עד שמיני ועד בכלל שהוא אסרו חג. מ' באב וט"ו בו. כ"ט אלול שהוא זכור ברית אין גופלין ביוצר. וכן מ' בתשרי עד כ"ד בו שהוא אסרו חג

הגהות

ביום הממחה שמת בו אביו: (יד) א' שידך נתו ולקח החסן אליו ואחר ימים רבים הוסיף לילך אביו הכלה למרחקי' ולהילוך את החסן והכלה עמו והחסן לא רצה לילך כי אמר שמה כשאכל עמכם למרחקים איך נטמן לי בחר וזין מי שידבר בעדיו ולמחר בהשכמה היו רוצין לילך ונארוהו לילה הלכו אביו הכלה והחסן לבית מהר"ן וסיה שם מהר"ן ונחורים ואבי הכלה והחסן וקבלו קטן על תקון התנאים באתו וילג ולקח מהר"ן זכוכית מלא צידו וצירך ברכה אירוסין ואח"כ קידש החסן את הכלה ואביו הכלה לא ידע שכ' היא גדולה או קטנה וזוה לו ליקח יד נתו בתיך ידו בשעה שקדש החסן את הכלה ואמר הכי את וכו' ולא שיבר אמתן את הזכוכי' וזוה על הכלה שלא תלך עוד בגילוי ראש ואח"כ היו החסן והכלה גם כן צבית אחד זמן רב כמו בתחילה ולא מיהו בהן כי אמרו שאין איסור בדבר ונשאלו שלא הלכו למרחקים וכשפשה הנשואין ברכו שפע ברכות ולא יותר. מלאכי באורח חיים כל מקום שהאנשים וגוים רואין זה את זה כגון בסעודת נשואין אין לברך שהשמחה במטונו לפי שאין שמחה לפני הקב"ה כשיש בו הרטורי פצירה: כל מטעם שכתוב בה שמחה מברכין שהשמחה במטונו כגון ברכת החתנים דכתיב בה קול ששין וקול שמחה וכן כשעושין חזק כשמסיימין הסמכתא או חינוק פרשה מברך שהשמחה במטונו דכתיב פקודי יי' ישרים משמחי לב. ויש בספר הפרדס שיש לברך גם בסעודת פדיון הבן שהשמחה במטונו. ומילג דלא מברכין משום פער דינוקא. ואין מברכין שהשמחה אלא בעצרה. ובמדינות אוסטריוך לא נהיגי אך בכל מדינות ריינ"ש נהיגי (ח"ה). סעודת ברית מילה עושין במועד דאיכא פשרא דינוקא אבל לא סעודת פדיון הבן דאמרינן ביה שהשמחה במטונו וכן פסק רבינו יוסף בר משה בשם רבי שמואל עכ"ל. וכ"כ בשן החיים שכן כתב רבינו חס' לה"ר פטר ג"פ. עיין בתרומת הדשן. כתב בהג"ה במקצת בהלכות ח"ה יש מהרין שלא לפסות שתי חופות ביום אחד משום דאמרינן שלא לפרכ שמחה בשמחה. וגם בירושלמי מסיק הא דשלא לפרכ בו מיעקב אבינו דל"ל לבן מלא שבוט זאת. מיסו לא דמי דהתם שתי אחיות לאחד אחד כו' אבל שתי חופות לשני בני אדם לא שייך בזה משום עירוב שמחה בשמחה. וכן היה טהב רבינו יחיאל בר יוסף לפסות חופות יחוס או יחופה פס חופת אחד מנניו הכל ביום אחד. אך בשתי אחיות פירש בספר הטורים שאין לפסות בשבוע אחד וכן היו הראשונים מהרים אפילו בנכרים שני חופות ביום אחד היכא שבאחת הגונה מתברכה משום אביה. מרדכי י"ק דמ"ק וכן אגודה ומציא ממדרש איכה רבתי גריש פרק מ"ק:

דיני כל השנה

חג. וכ"ה בכסליו ח' ימים שהוא חנוכה, ומ"ו בשבט. רק ערב ראש השנה וערב יום כפור נופלין בערב שלפניהם גם בסליחות בערב ר"ה נופלין: בנרות מילה אין נופלין אבל בערב שלאחריה נופלין מיד וכן בכה"כ אחרת. ובל"ג בעומר י"א בערב שלפניו נופלין. אבל באוסטרייך ובמערין ובפיה"ס אין נופלין:

דין הלל שלם

הלל שלם אומרים כ"א יום. והסימן בכמ"ח. ב' ימים ראשונים דפסח וב' לילות דפסח וב' ימים דשבועות. ט' ימים דסוכות. ח' ימים דחנוכה. וכן ימים שאין גומרין בו הלל כ"א סימנך א"ך טוב. ראשון דניסן. ששה ימי פסח. ב' אייר. א' סיון ב' תמוז. א' אב. ב' אלול. ב' מרחשון. א' כסליו כשהשנה כסדרה: שבט יום א'. אדר ב' זהו כ"א יום וסימן אך טו"ב אלהים לישראל. וגם הסימן אה"יה אשר אה"יה שם גאולת מצרים וכן יגאלנו ברחמים. ומטיק במדרכי ובאשר"י דגם יחד קורא הלל ומברך עליו:

דין שהחיינו

שהחיינו מברכין י"ז פעמים בשנה וסימן טו"ב שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם: טו"ב גימ' י"ז לקח אותיות חלק. שהחיינו מברכין שני לילות דפסח. שני לילות דשבועות. שני לילות דסוכות. שני לילות דשמיני עצרת: יום א' אלול. ליל ראשון דחנוכה. לילה ויום דמגילה. שני לילות דר"ה. שני ימים דשופר. ליל יום כפור. ושוב ליקח תירוש ליל שנית דר"ה לאפוקי נפשיה מפלוגתא. ודוקא בשלא אבל ענבים כבר:

דין מזמור לתורה

א"א מזמור לתורה בשבת וי"ט ובערב פסח ובח"ה שלו ובעי"כ - בע"פ משום תורה דנאכל ליום ולילה עד חצות ובע"פ אינו נאכל בלילה משום חמץ ובליל י"כ משום תענית. וי"א להתחיל הריעו בע"פ ובח"ה שלו ובעי"כ. וכן יש שאין אומרים ב"ט מזמור שיר ליום השבת. ויש נוהגין להתחיל טוב להודות:

דין אבינו מלכנו

אומר א"מ מר"ה עד מוצאי יום כפור חוץ משבת. וי"כ בשבת. ובערב יו"כ בשחרית אם אירע יו"כ בשבת אומר אבינו מלכנו. אבל במנחה בער"כ א"א א"מ:

דין קדוש בבית הכנסת

אין אומרים קדוש בבית הכנסת כ' לילות ראשונים דפסח וליל יום כפור:

דין ויהי נועם ואתה קדוש

א"א ויהי נועם וא"ק כשחל י"ט אפי' ר"ה וי"כ באותו שבוע קודם שבת אפי' ביום'. אבל חל בשבת הבאה אומר במ"ש שלפניו ויהי נועם. אין ז' בויהי נועם לכן האוסרו ז' פעמים נצול מכל כלי זיון. וז' שבתות בשנה שא"א אותו. אם חל ט' באב במ"ש אין אומר ויהי נועם אלא ואתה קדוש וא"א אלהים יתנו ולא ויתן לך ולא פרקים. אבל מ"ש קודם ט' באב אומר ויהי נועם אע"פ שנקרא מעד. אבל בפורים במ"ש אומר ויהי נועם אחר המגילה וגם ואתה קדוש ויתן לך. וכן הדין בחנוכה אומר ויהי נועם כמו בשאר מוצאי שבת:

דיני כל השנה

דין במה מדלוקין

א"א במה מדלוקין בשחל י"ט בע"ש ואפי' בשבת ואפי' בח"ה. ועל זה חלוקת המנהגים כי יש מדינות שאומר אותו בח"ה. וכן מסיק בהג"ת להרא"ק .

לעולם כשיש מוסף אומר קריש שלם אחר הלל או אחר תפלת שחרית ובתנוכה ובפורים ותענית חצי קריש אחר תפלת שחרית. לעולם חצי קריש בס"ת אחר קריאת התורה חוץ במנחה דשבת ומנחה דתענית. לעולם הקדיש קודם קריאת מפתיר חוץ מ'ט' באב בשחרית שאומר קריש אחר שקרא למפתיר מפני שהוא שלישי. כשמציאין שתי ס"ת אומר קריש על שתיהן קודם קריאת מפתיר. שלשה ס"ת כמו בש"ת וראש חודש שבת בשבת. ור"ח אדר בפרשת שקלים. ור"ח ניסן בפרשת החודש-אומר קריש על ס"ת שניה ושלישית יחד. ובס"ת שקרא בשניה בראשית מניח של מפתיר אצלה ואומר קריש על שתיהן יחד. וכן ר"ח סבת ור"ח אדר שהוא פרשת שקלים ור"ח ניסן שהוא פרשת החודש כשחלו בשבת מציאין ג' ס"ת וקורין ו' בענין היום ובס"ת שניה קורין לז' ומניחין השלישית אצלה ואומר קריש על שתיהן יחד. לעולם קורין תדיר קודם כגון פרשת ר"ח ובס"ת ג' קורין למפתיר ולעולם מפתירין בענין שקרא בסוף בס"ת ג'. בהנוכה קורין של תנוכה בשלישית ומפתירין בגרות וזכריה. ור"ח אדר בשבת קורין בג' כי תשא ומפתירין בשקלים. בן שבע שנים. ר"ח ניסן בשבת קורין בג' החודש הזה ומפתירין באחד לחודש. והשמים כסאי בטלה. כשיש שתי שבתות בהנוכה מפתירין בשבת שניה ועש חירם. לעולם כשיש שתי סדרות יחד מפתירין בשני* חוץ מאחרי סו"ת לקדושים שמפתירין בהלא כבני כושיים שהוא נרשם לאחרי לפי שהתשפוט מימי בתועבות ירושלים ששייך לקדושים. וכשחולקים אחרי וקדושים כפטריום הלא כבני כושיים לאחרי והתשפוט לקדושים כדפירש' לעיל דאנתן תועבות שנאמר בפרשת קדושים נזכרו ג"כ בהתשפוט. וכן משמע במדרכי כדפיר' לעיל וכן ג"ל: ר"ח אלול בשבת מפתירין השמים כסאי אבל ר"ח אלול באחד בשבת א"א מתר חודש כי אין הפטרת מתר חודש דוחה נחמת ציון דאין בכח חודש שום נחמה.

נראה כשחולקין מסות ומסעי מפתירין לפינחם יוד יי :

תענית צבור י"ב פעמים בשנה נגד י"ב חדשים שיעלה לכל חודש יום אחד וקורין ויחל וענינו בין גואל לרופא שחרית ומנהג יחיד אומר במנחה ענינו בשומע תפלה קודם כי אתה שומע וחיותם בא"י שומע תפלה. ומפתירין דרשו במנחה ומברכין עד מנן דוד. ואומר ברכת כהנים גם במנחה. רק מ' באב קורין ויחל במנחה ולא בשחרית. ובי"ב אין קורין ויחל בשחרית. ואלו הן בה"ב דאייר ומרחשון. וי"ז בתמוז ומ' באב וצ"ג וי"ז וי' בשבת ותענית אסתר. והוספנו עוד תענית כ"ט אלול ואינו תענית צבור לקרות ויחל ולומר ענינו. והוא תענית י"ג נגד חודש העיבור ונגד י"ג מרות שאומר בכל תענית. ומידת הצנועים והבכורים מתענין בע"פ זהו י"ד וס' לכל הי"ד. וירא ישראל את ה' . אבל י"ג בני' אח"ד ובג"ה אהבה שהאחד יקבלו עליהם באהבה: וביום כפור אין אומרים ענינו אבל בתשעה באב

(* הגהת הדפוסים עיי' בלבוש חלק א"ח סימן ס"ג וזמנאניס צופו בלבוש פסול. שכתב לספסיר כסאן מחזקניס ג"כ בכתבסוס. לפי הכלל שנידעו שלפולס מפתירין גמריה. ע"ש שמאריך להראות מאין נפל הטעות במדרכי וזמנאניס. אבל כדמ"א כמ' חכ"א ססאן עלכדי סמנאניס שכתב. ועי' מנ"א סס ס"ק י' שדחה דכרי בלבוש ושקן העיד ככ"ה שגאסנין פלל סק"ק לספסיר במחזקניס הלא כבני כושיים.

דיני כל השנה

באב אומר החזן ענינו בשחרית והצבור אומרים ענינו במנחה גם נחם בכונה ירושלים.
מ' באב מתפללין ערבית קודם איכה ואומרים ג'כ' התקבל ומברך בנחת על מקרא
מגילה ואומר איכה וקינות ואחר איכה וקינות אומר ואתה קדוש וקדוש בלא התקבל
וכן למחר בלא התקבל ומרלג למחר ואני זאת בריתי : בהלל מברכין לקרא או
לגמור. כן מסיק במרדכי פרק ב"מ. שבת יעלה ויבא בר"ה ערבית היחיד חוזר*
ולא ש"ץ לפי שאין מקרשין החודש בלילה (מרדכי). עוד שם גם אם שכח על
הנמים בברכת המזון חוזר כיון דקבלנו עלינו :

(* הדברים מנומגמים ולפי כן הלכה :

דיני קדיש יתום

בענין קדיש יתום (ה) יש קהלות דנהיגי תושב דוחה את האורח. ויש מקומות
דנהיגי דשוין הן נהרא נהרא ופשטיה. מקומות דנהיגי דתושב דוחה את
הנכרי. מ"מ פעם ראשונה יש רשות לנכרי להתפלל ולומר קדיש יתום וכן אחר ל'
יום יוכל להתפלל ולומר קדיש פעם אחר. והא דתושב דוחה את הנכרי רוקא בתפלה
ובקדיש בב"ה אבל בפריסת שמע דבבוקר וקדיש שניהם שוין והטעם משום דאין
מנהג קבוע באותו שעל הפתח אם דוחה התושב את הנכרי או לא וכיון דלא מברר
מנהגא אמרינן מפי דליהוי תושב ונכרי שוין כדכתיב משפט אחד יהיה וכו' : וכן
בעיר חרשה שבאו שם לקושי מעלמא ורוצין לקבוע שם מנהג. נכון הוא שיקבעו
להם משפט א' בין בב"ה בין חוצה לה. ועתה אבאר מנהג מקום שהתושב דוחה
הנכרי. היכא דיש ב' אבלים של אב או אם רחמנא ליגצלו אם שניהם תושבים
או שניהם נכרי' ושניהם תוך ז' או תוך ל' או י"ב חודש יחלקו בגורל כל התפלות
וקדישים הן לפני העמוד הן על פתח ב"ה. (ג) ואם אחד תוך ז' ואחד תוך ל' דוחה
בן ז' את בן ל' מכל שכן שרוחה לבן י"ב חודש ויאמר בן ז' קדיש כל אותו יום
השבת ואם אירע לאחד באותו השבת יום מיתת אב או אם שקרין יאר צייט גם
היא נדחה מפני בן ז' מלומר קדיש בליל שבת אך במוצאי שבת שאז צריך האבל
לצאת מביח הכנסת יכול אותו יאר צייט להתפלל ולומר קדיש ולא אמרינן על זה
עבר זמנו במל קרבנו ואפילו יש אבלים בב"ה שהם תוך ל' או י"ב חודש אינם
יכולין לטחות בידו להתפלל ולומר קדיש (ג) אך אם הבן ז' קמן שאינו בר מצוה
והולך לב"ה כל ז' לומר קדיש או מי שאירע לו יום מיתת אב ואם (תוך ז') יאמר
קדיש יתום פעם אחת ואפילו אם הבן ז' נכרי דוחה את התושב בן ל' או י"ב ומכל
שכן בן י"ב חודש. וכן אם תושב ונכרי שניהם בני ז' גם בזה יחלקו בגורל אותן
קדישים של אותו שבת כי לענין ז' אין שום עילוי לתושב על האורח ואם אחד תוך

הגהות

(ה) ולומר קדיש אם ספק. לו שמת אביו או אמו יכול לומר קדיש כשאלו יתום נפיר שאומר קדיש דמה
נכך אך אל ישיג נבול ודאי (תשובה מהרי"ל) : (ג) וכל אלו תוך ז' ותוך ל' היינו מיום סקבורה
ולא מיום שטרע לו. אבל בן ז' גדול חינו דוחה את הקטן : משמע קלח שדעתו בן ז' דוחה לבן
ל' אף שעל הפתח : (ג) בפנין ההפלה אין חילוק בין נכרי לאחר כלאר הוא עמו בקדיש יתום
כו' (מהרה"ק בשורש מ"ד). וכל דין י"ב. חודש נשינוי מקום למאי דנהיגי או נגדים חדשים
או עסין וכל הדינים נהגין עד כלות י"ב חודש אבל להתפלל ולומר קדיש עד י"א חדשים
(תשובה מהרי"ל) : כלאר"י ספק יאר צייט ציוס ו' נהיגי להפלוס. מהר"ם ספק כחוספוס שכתבו
אם ירלה ישלים. ושמשתי פוסקים שאם נפסק רבאון נהג להפלוס ינסה כן כל ימיו וכן להפך.
ובשאר"י יאר צייט נשבת או נר"ח כתב מהרה"ק בשורש ל"א דנראה להפסוט אחר נשבת
או אחר ר"ח :

ל' ואחד תוך י"ב חודש ושניהם תושבים דוחה בן ל' את בן י"ב חודש בתפלה ובקדיש שלפני העמוד אך בקדיש ופורס שמע שעל פתח ב"ה שניהם שוין בו ויחלקו בגורל. ויום שמת בו אב ואם לתושב דוחה את בן ל' מכל שכן י"ב חודש לתושב כל אותו יום התענית דהיינו תפלה ערבית שחרית ומנחה וכן הקדישים של אותו יום שאומרים לפני העמוד אך בקדיש ופורס שמע שעל פתח ב"ה יחלקו בגורל. ואם התושב בן ל' או י"ב חודש ולנכרי אירע יאר צייט או הנכרי יש בו כח להתפלל תפלה אחת וקדיש אחד לפני העמוד ושל הפתח יחלקו בגורל ואם לנכרי תוך ל' ולתושב תוך י"ב חודש או יחלקו התפלות והקדישים בין לפני העמוד בין שעל הפתח כל אותן ל' יום אך בזה יש עילוי לתושב על נכרי אם שניהם בני ל' או בני י"ב חודש או שניהם יאר צייט בזה דוחה התושב את הנכרי לנמרי מלהתפלל ולומר קדיש על העמוד אך בפורס שמע וקדיש שעל הפתח שניהם שוין ויחלקו בגורל דפעמים יש ג' או ד' בני ארם שאירע להם יאר צייט ביום אחד ואין באותו יום כי אם ב' קדיש יתום לפני העמוד בחול וג' אם הוא שבת או ב"ש שאומרים מגילה או אחר דרשה ואם כן אין סיפוק לכולם לומר קדיש יתום כי אינו מועיל להם שיחלקו בענין זה שהאחד יתפלל ערבית והשני יאמר קדיש יום וכן בשחרית זה אינו שחלקו מרגלא בפומיה דאינשי קדיש יתום עיקר ע"כ כשזודמן כך שיהיו ג' או ד' יתפללו גם תפלת ערבית של סיום יום התענית ויאמר קדיש יתום של אחריו. וכן מי שלא היה לו פנאי לבא לב"ה ביאר צייט שלו כגון שהיה בדרך יכול גם הוא להתפלל בערבית שאחר התענית ולומר קדיש שאחריו אבל אם בא קודם תפלת המנחה והתפלל אותה או אומר קדיש על הפתח ושוב אין לו שום זכות בתפלת ערבית ובקדיש יום שאחריו. וביום שיהיו בו ג' קדישים היאר צייט זוכה כגולן והיכא שיש הרבה בני ארם מאיש אחר ויש ג"כ איש אחד יחיד לאביו ואכל עליו או יחלקו כולם בגורל יחד ולא חשבינן אותן הרבה בני ארם מאיש אחד כאיש אחד כי כילין חייבים לומר קדיש בשביל כבוד אב ואם. ואם יש מי שרגיל להתפלל והשני אינו רגיל להתפלל או יש קטנים שאינן יכולין להתפלל מ"ם הקדישי יתומים יחלקו בשוה כי בשביל שזה יודע להתפלל אינו נגרע אלא זרין ונשכר. ואם אותו שמת יש לו בנים מעיר אחרת ובאו לשם אינם נקראים תושבים בשביל אביהם שנקבר שם רק אותן הדורים תוך הקהלה וכל דרי הקהלה נקראים תושבי' הן אותם שנותנין מס או משרתי הקהלה ואפילו עניי העיר שיש להם דירת קבע כלם חשובין כתושבים ואם אדם קובע דירתו תוך הקהלה או משעה שהוא חייב לישא בעול עם דרי הקהלה חשוב תושב אבל לא משעה שגמר פסוק המס עם השר אע"פ שצריך ליתן המס להשר. וכן איפכא מי שעסק דירתו מן הקהלה או משעה שאינו חייב לישא בעול עם דרי הקהלה חשוב כאורח אע"ג שעדיין חייב ליתן הכס להשר. ואם יש לב"ה מלמד או שמש המושכר לזמן והוא פנוי שאין לו אשה ובנים או גם הוא תושב אבל אם יש לו אשה ובנים במקום אחר או דינו כנכרי. ואם ב"ה מגדל בביתו יתום אפילו בשכר ואין לו אב או אם במקום אחר או נקרא תושב אבל אם יש לו אב או אם אינו נקרא תושב אפי' אם מגדלו בתורת צדקה מבי"ש אם הוא אצלו בשכר. הש"י יתום אבלי ישראל בנחומי ציון וירושלים אכן. העתקתי מתשובה מהר"ם מינץ סג"ל אלה וכל התקנות שתתקן ז"ל :